

แผนการพัฒนาเพื่อรองรับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของกลุ่มอาชีพ
อำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น
**Development Plans for Sustainable Tourism of Occupational Groups
Nong Ruea District, Khon Kaen Province**

ณัฐกานต์ สังขทรัพย์

มหาวิทยาลัยศรีปทุม วิทยาเขตขอนแก่น

Natthakarn Sungkhasap

Sripatum University Khon Kaen, Thailand

E-mail: natthakarn.su@spu.ac.th

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาศักยภาพกลุ่มอาชีพ 2) ศึกษาความเชื่อมโยงของปัจจัยที่เอื้อต่อการจัดการภายในกลุ่ม และ 3) จัดทำแผนพัฒนากลุ่มอาชีพเพื่อรองรับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยใช้การวิจัยแบบมีส่วนร่วม รวบรวมข้อมูลจากกลุ่มอาชีพในตำบลบ้านผือ อำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น ใช้วิธีการจัดเวทีระดมสมองและการสัมภาษณ์ จำนวน 15 ตัวอย่าง การวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งเป็น 3 ส่วน 1) การประเมินศักยภาพด้วยแบบประเมินศักยภาพกลุ่มอาชีพ 2) วิเคราะห์ถดถอยพหุแบบเชิงชั้นเพื่อศึกษาปัจจัยที่เชื่อมโยงที่เอื้อต่อการจัดการกลุ่มอาชีพ และ 3) วิเคราะห์ TOWS Matrix เพื่อศึกษากลยุทธ์การพัฒนากลุ่มอาชีพ

ผลการวิจัย พบว่าอำเภอหนองเรือมีกลุ่มอาชีพที่ดำเนินการในปัจจุบันจำนวน 3 กลุ่ม ผลการประเมินศักยภาพของกลุ่มอาชีพมีเพียงกลุ่มอาชีพแปรรูปปลาที่มีศักยภาพระดับดี ส่วนผลการศึกษาปัจจัยเชื่อมโยงที่เอื้อต่อการพัฒนากลุ่มอาชีพจากกลุ่มตัวแปร 3 เชิงชั้น ได้แก่ กระบวนการเรียนรู้ กระบวนการบริหารจัดการและองค์กร มีทั้งหมด 9 ตัวแปร คือ (1) การร่วมทบทวนผลการดำเนินงาน (2) การจัดการความรู้ขององค์กร (3) การจัดทำแผนอย่างมีส่วนร่วม (4) การบริหารจัดการกระบวนการผลิต (5) กระบวนการจัดการสินค้า (6) การพัฒนาคุณภาพชีวิตของสมาชิก (7) ชุมชนได้รับผลประโยชน์ (8) ความเชื่อมั่นในผู้นำและการมีขวัญกำลังใจของสมาชิก และ (9) ความพอใจในองค์กร พบว่าตัวแปรการจัดการความรู้ขององค์กรมีความสัมพันธ์กับศักยภาพของกลุ่มอาชีพอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และมีความสัมพันธ์กับศักยภาพของกลุ่มอาชีพในทิศทางเดียวกัน ผลการวิเคราะห์ SWOT พบว่าตำบลบ้านผือมีจุดแข็ง คือมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ซึ่งเป็นทุนทรัพยากรธรรมชาติที่มีศักยภาพสูง จุดอ่อนคือขาดการส่งเสริมการรวมกลุ่มอาชีพ และมีอุปสรรคคือแหล่งท่องเที่ยวบางส่วนอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติ

คำสำคัญ: แผนการพัฒนา; การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน; กลุ่มอาชีพ

Abstracts

The objectives of this research were 1) to study the potential of occupational groups, 2) to study the linkage of factors contributing to management within the group, and 3) to create development plans for occupational group to support sustainable tourism. using participatory research and collecting information from occupation groups in Ban Phue Subdistrict, Nong Ruea District, Khon Kaen Province. Using a brainstorming forum and interview, 15 samples were used. The data analysis was divided into 3 parts; 1) Potential Assessment by Occupational Potential Assessment Form. 2) Layered Multiple Regression Analysis to study the factors contributing to management. and 3) analyze the TOWS Matrix to study career development strategies.

The results of the research found that Nong Ruea District has 3 occupation groups that operate at present. The results of the assessment of the potential of the occupation groups are only fish processing occupations with good potential. As for the results of the study of the linkage factors contributing to the development of occupational groups from the 3 hierarchical variable groups, namely the learning process. There are 9 variables in management and organization processes, namely (1) joint performance review (2) organizational knowledge management (3) participatory planning (4) production process management (5) product management process (6) improving the quality of life of members, (7) community benefiting, (8) confidence in leadership and member morale, and (9) organizational satisfaction. It was found that the organization's knowledge management variables were correlated with the potential of the occupation group at the statistically significant level at 0.01 and correlated with the potential of the occupation group in the same direction. The results of the SWOT analysis revealed that Ban Phue Sub-district has strengths. namely, there are ecotourism sites which are natural resource capital with high potential The weakness is the lack of promotion of professional integration. And there are obstacles that some tourist attractions are in the national park area.

Keywords: Development Plans; Sustainable Tourism; Occupational Groups

บทนำ

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นสาขาการผลิตที่มีการเติบโตมาอย่างต่อเนื่อง และสร้างมูลค่าเพิ่มสูงถึง 3 ล้านล้านบาทในปีพ.ศ. 2562 คิดเป็นร้อยละ 18 ของ GDP โดยประเทศไทยมีแนวทางในการมุ่งเน้นสร้างความหลากหลายของบริการท่องเที่ยว รักษาความน่าดึงดูดสำหรับนักท่องเที่ยวทุกระดับ พร้อมกับเพิ่มสัดส่วนของนักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพสูง และสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับบริการการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับทิศทางและแนวโน้มของตลาดยุคใหม่ ซึ่งการให้ความสำคัญกับการสร้างมูลค่าเพิ่มจะช่วยลดจุดอ่อนหลักที่ผ่านมาของภาคการท่องเที่ยว (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2564 : 12) ในปีพ.ศ. 2565 หลังจากที่มีการผ่อนคลายมาตรการควบคุมการระบาดของโควิดและการเดินทางข้ามจังหวัด การฉีดวัคซีนที่ครอบคลุม

ประชากรมากขึ้น รวมถึงมาตรการกระตุ้นการท่องเที่ยวในประเทศ ทำให้คนไทยเริ่มออกเดินทางท่องเที่ยวในประเทศเพิ่มขึ้น จากผลสำรวจความต้องการท่องเที่ยวในประเทศสะท้อนว่า คนไทยกว่าร้อยละ 73.7 ต้องการเดินทางท่องเที่ยวมากถึงมากที่สุด ซึ่งหากทางการสามารถควบคุมการระบาดของโรคได้ และไม่กลับมาระบาดอีกระลอกอย่างรุนแรงจนส่งผลกระทบต่อการเดินทาง น่าจะเป็นปัจจัยหนุนที่ดีสำหรับทิศทางตลาดไทยเที่ยวไทยในช่วงฤดูกาลท่องเที่ยวที่จะถึงนี้ (ศูนย์วิจัยกสิกรไทย, 2564 : 1)

ร่างแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 13 มีเป้าหมายการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว โดยกำหนดให้ไทยเป็นจุดหมายของการท่องเที่ยวที่เน้นคุณภาพและความยั่งยืน เชื่อมโยงกับเป้าหมายหลัก 4 ข้อ ได้แก่ (1) การปรับโครงสร้างภาคการผลิตและบริการสู่เศรษฐกิจฐานนวัตกรรม โดยยกระดับให้ภาคการท่องเที่ยวมีขีดความสามารถในการแข่งขันที่สูงขึ้น และส่งเสริมให้ผู้ประกอบการรายย่อยและชุมชนสามารถเชื่อมโยงกับห่วงโซ่มูลค่าได้ (2) การพัฒนาคนสำหรับโลกยุคใหม่ (3) การมุ่งสู่สังคมแห่งโอกาสและความเป็นธรรม และ (4) การเปลี่ยนผ่านไปสู่ความยั่งยืน โดยให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน นอกจากนี้ยังสนับสนุนการท่องเที่ยวโดยชุมชนและการท่องเที่ยวในเมืองรอง โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาบนฐานความหลากหลายทางชีวภาพและวัฒนธรรม ส่งเสริมแนวคิดการสร้างรายได้จากการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม สร้างองค์ความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การพัฒนาระบบ และการจัดการสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว เพื่อเป็นการสร้างฐานให้ชุมชนมีความรักในท้องถิ่นและรักษาวัฒนธรรมของตนเอง ตลอดจนสร้างเครือข่าย และจัดหาเงินทุน เพื่อบ่มเพาะชุมชนให้ยกระดับเป็นวิสาหกิจเพื่อสังคมและสตาร์ทอัพ ซึ่งจะก่อให้เกิดการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2564 : 12)

การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainable Tourism) เป็นการดำเนินการด้านการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับของธรรมชาติ ชุมชน ขนบธรรมเนียมประเพณี และวิถีชีวิตที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว เพื่อปกป้อง สงวนรักษาและพัฒนาสิ่งเหล่านี้ให้อนุชนคนรุ่นหลัง ซึ่งต้องปลูกจิตสำนึกให้แก่ผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ทั้งนักท่องเที่ยว คนท้องถิ่น ผู้ประกอบการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว (สมาคมธุรกิจท่องเที่ยวในประเทศ, 2564 : 9) โดยการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนถือเป็นการท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบในแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ สิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยว โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้องภายใต้การจัดการอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งเน้นให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน และสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับชุมชนท้องถิ่นในรูปแบบต่างๆ เช่น หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ กองทุนชุมชน การพัฒนาอาชีพและฝีมือแรงงาน หัตถกรรมพื้นบ้าน เกษตรปลอดภัยจากสารพิษ เป็นต้น ซึ่งการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนจะนำไปสู่การสร้างดุลยภาพระหว่างการผลิตในภาคเกษตรกรรม กับการประกอบอาชีพเสริมของชาวบ้านที่เชื่อมโยงกับฐานทรัพยากรของชุมชน โดยการสนับสนุนให้ชุมชนใช้ภูมิปัญญาและทรัพยากรภายในท้องถิ่น

มาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ โดยมีการพัฒนาให้มีมูลค่าเพิ่ม สร้างเศรษฐกิจในระดับฐานราก เพื่อยกระดับความเป็นอยู่ของชุมชนให้ดีขึ้น โดยรวมกลุ่มเป็นกลุ่มอาชีพ เพื่อใช้ทุนที่มีอยู่ของชุมชนทั้งทางด้านทรัพยากรธรรมชาติ ทุนทางสังคม และทุนทางวัฒนธรรม ให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเอง

อำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น มีแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนได้หลากหลาย อาทิ อุทยานแห่งชาติน้ำพอง หาดหินกอง ถ้ำฝ่ามือแดง วัดถ้ำเจีย วัดป่านาโคและการล่องแพลำน้ำเซิน ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวเหล่านี้เป็นทุนทรัพยากรธรรมชาติ ที่มีศักยภาพสูงในการที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอย่างยั่งยืน จึงเป็นที่มาของการศึกษาแผนการพัฒนาเพื่อรองรับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อจะนำไปสู่การสร้างดุลยภาพระหว่างการผลิตในภาคเกษตรกรรมกับการประกอบอาชีพเสริมของชาวบ้านที่เชื่อมโยงกับฐานทรัพยากรของชุมชน ซึ่งจะคัดเลือกกลุ่มอาชีพในตำบลบ้านฝื่อ อำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น อยู่ในพื้นที่ที่มีแหล่งท่องเที่ยว และสามารถพัฒนาศักยภาพกลุ่มอาชีพเพื่อรองรับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนได้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาศักยภาพของกลุ่มอาชีพ อำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น
2. เพื่อศึกษาความเชื่อมโยงของปัจจัยที่เอื้ออำนวยต่อการบริหารจัดการภายในกลุ่มอาชีพ
3. เพื่อจัดทำแผนพัฒนากลุ่มอาชีพเพื่อรองรับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

ระเบียบวิธีวิจัย

1. การกำหนดพื้นที่ศึกษาและกลุ่มตัวอย่าง

กำหนดพื้นที่ทำการศึกษา โดยเลือกพื้นที่อำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น เป็นพื้นที่มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์หลากหลาย อาทิ อุทยานแห่งชาติน้ำพอง หาดหินกอง ถ้ำฝ่ามือแดง วัดถ้ำเจีย วัดป่านาโค และการล่องแพลำน้ำเซิน ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวเหล่านี้เป็นทุนทรัพยากรธรรมชาติ ที่มีศักยภาพสูงในการที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนโดยชุมชน และมีกลุ่มอาชีพในตำบลต่าง ๆ ที่จัดทะเบียนและจังหวัดรับรองของอำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น ทางราชการบันทึกไว้ทั้งหมด 28 กลุ่ม โดยกลุ่มอาชีพที่อยู่ในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ในตำบลบ้านฝื่อ จำนวน 3 กลุ่ม ได้แก่

- 1.1) กลุ่มดอกไม้จันทร์ นางสาวจันทร์แดง สาพรมมาเป็นประธานกลุ่ม จำนวนสมาชิก 30 คน
- 1.2) กลุ่มแปรรูปปลาน้ำจืด นางเยียนจลา อ่อนตาแสงเป็นประธานกลุ่ม จำนวนสมาชิก 60 คน
- 1.3) กลุ่มปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ นายหวิณ อ่อนประทุมเป็นประธานกลุ่ม จำนวนสมาชิก 52 คน

2. การรวบรวมข้อมูล

การรวบรวมข้อมูล จะดำเนินการเนินการ เป็น 2 ส่วน คือ

2.1) ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ได้จากการสำรวจโดยวิธีการจัดเวทีชุมชน และการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างเป้าหมาย โดยใช้แบบสอบถาม

2.1.1) การจัดเวทีชุมชน เพื่อวิเคราะห์ความต้องการของชุมชน จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคในการพัฒนาของชุมชน โดยมีผู้เข้าร่วมประชุม 70 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้นำชุมชน ประธานกลุ่มอาชีพและประชากร จากหมู่ที่ 1-10 ตำบลบ้านฝื่อ อำเภอนองเรือ จังหวัดขอนแก่น

2.1.2) สัมภาษณ์เพื่อประเมินศักยภาพกลุ่มอาชีพทั้งหมด จำนวน 3 กลุ่ม โดยสัมภาษณ์กลุ่มละ 3 คน โดยเฉพาะประธานกรรมการและเลขานุการ แบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) ทั้งนี้ เป็นที่ยอมรับกันว่าประธานกลุ่มโดยส่วนใหญ่มักเป็นบุคคลที่รู้เรื่องภายในองค์กรของตนดีที่สุด ส่วนกรรมการรายอื่น จะคัดเลือกโดยวิธีการ Simple Random Sampling รวมตัวอย่าง 3 กลุ่ม เท่ากับ 9 ราย

2.1.3) สัมภาษณ์สมาชิกของกลุ่มอาชีพจำนวนร้อยละ 5 ของแต่ละกลุ่มอาชีพจากกรอบตัวอย่างของสมาชิกวิสาหกิจที่จะทำการสัมภาษณ์ จำนวน 6 ราย

2.2) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ได้จากหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กรมส่งเสริมการเกษตร กรมพัฒนาชุมชนสถาบันการศึกษาต่าง ๆ การศึกษาจากเอกสาร (Documentary Study) โดยการศึกษาค้นคว้า รวบรวมข้อมูลจากบทความ วารสาร สิ่งพิมพ์ หนังสือ งานวิจัย และวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้อง และเอกสารของทางราชการขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านฝื่อ เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปและรวบรวมข้อมูลทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของประชาชนในตำบลบ้านฝื่อ อำเภอนองเรือ จังหวัดขอนแก่น

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลจะแบ่งเป็นสามส่วน คือ ส่วนที่ 1 ประเมินศักยภาพของกลุ่มอาชีพ ส่วนที่ 2 ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนากลุ่มอาชีพสู่ความเข้มแข็ง และส่วนที่ 3 นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลศักยภาพ และการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (SWOT) มาประมวลเพื่อเสนอแนวทางการพัฒนากลุ่มอาชีพเพื่อรองรับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยเน้นที่กระบวนการเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติ การอภิปรายถกปัญหา โดยจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group) จากสมาชิกกลุ่มอาชีพ ผู้บริหารท้องถิ่น/ผู้นำชุมชน ด้วยเทคนิคกระบวนการ A-I-C

3.1) การประเมินศักยภาพของกลุ่มอาชีพ

การประเมินศักยภาพของกลุ่มอาชีพ โดยใช้เครื่องมือตามแบบประเมินศักยภาพกลุ่มอาชีพ ซึ่งพัฒนาขึ้นจากกรมส่งเสริมการเกษตร และสถาบันเพิ่มผลผลิต ตามแนวทางการจัดการคุณภาพ

โดยรวม (Total Quality Management) มาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับกลุ่มอาชีพ แบ่งเป็น 2 ส่วน ประกอบด้วย 7 ประเด็น คือ

ส่วนที่ 1 การประเมินกระบวนการ ประกอบด้วย 6 ประเด็น คือ ทิศทางกลุ่มอาชีพ การวางแผนดำเนินงานของกลุ่มอาชีพ การบริหารการตลาด การจัดการความรู้และข้อมูลข่าวสาร การบริหารสมาชิกกลุ่มอาชีพ และกระบวนการจัดการสินค้าและบริการ

ส่วนที่ 2 การประเมินผลลัพธ์ ประกอบ 1 ประเด็น คือ ผลลัพธ์การดำเนินงานกลุ่มอาชีพจากส่วนที่ 1 และส่วนที่ 2 สามารถนำข้อมูลที่ได้มาหาระดับศักยภาพของกลุ่มอาชีพได้ดังนี้

ก. การกำหนดคะแนน ดังนี้

ข. การหาคะแนนที่ห่างกันในแต่ละช่วงชั้น

$$\text{ช่วงคะแนน} = (\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}) / \text{จำนวนช่วงชั้น} = (3 - 1) / 3 = 0.66$$

ค. การกำหนดระดับช่วงคะแนนในแต่ละชั้น ได้ดังนี้

ดี มีค่าระดับคะแนนเฉลี่ย ระหว่าง 2.34 - 3.00 คะแนน

ปานกลาง มีค่าระดับคะแนนเฉลี่ย ระหว่าง 1.67 - 2.33 คะแนน

ต้องปรับปรุง มีค่าระดับคะแนนเฉลี่ย ระหว่าง 1.00 - 1.66 คะแนน

3.2) การวิเคราะห์ถดถอยพหุแบบเชิงชั้น (Hierarchical Regression Analysis)

การวิเคราะห์พหุระดับเป็นเทคนิคการวิเคราะห์ทางสถิติที่ใช้ศึกษาอิทธิพลของตัวแปรทำนายหลายระดับที่มีต่อตัวแปรตามที่น่าสนใจ โดยคำนึงถึงโครงสร้างที่เป็นระดับลดหลั่นของข้อมูล ให้ความสำคัญต่อความผันแปรของตัวแปรภายในระดับต่างระดับ ตลอดจนสนใจศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทำนายต่างระดับที่ส่งผลต่อตัวแปรตาม จึงทำให้สามารถอธิบายหรือทำนายตัวแปรตามได้อย่างครอบคลุมและลึกซึ้งกว่าแต่อย่างใดก็ตาม การวิเคราะห์พหุระดับเป็นการศึกษาในเชิงทำนายตัวแปรตาม ยังไม่ได้หาความสนใจของโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างตัวแปรการวิเคราะห์เชิงสาเหตุแบบพหุระดับจึงเป็นการบูรณาการแนวคิดของการวิเคราะห์เชิงสาเหตุและการวิเคราะห์พหุระดับเข้าด้วยกัน

โดยแบบจำลองที่ใช้ในการศึกษา ได้กำหนดให้ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของกลุ่มอาชีพสู่ความเข้มแข็ง ดังนี้

Y = f (Learning, Community, Manage)

Y = ความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพ

X1 = ตัวแปรหลักของกระบวนการเรียนรู้ (Learning)

X2 = ตัวแปรหลักของกลุ่มองค์กรกลุ่มอาชีพ (Community)

X3 = ตัวแปรหลักของการบริหารจัดการ (Manage)

3.3) วิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาสและอุปสรรคของกลุ่มอาชีพ (SWOT)

ในขั้นที่ 3 กระบวนการพัฒนากลุ่มอาชีพ โดยการนำข้อมูลจากการประเมินศักยภาพ แต่ละประเด็นมาพิจารณาพร้อมกับผลการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (SWOT) ของแต่ละกลุ่มอาชีพ ขั้นตอนต่อไปจะสามารถกำหนดแผนดำเนินการโดยมีส่วนร่วมของผู้บริหาร อบต. ผู้นำชุมชน และสมาชิกกลุ่มอาชีพ เพื่อให้เหมาะสมกับศักยภาพความพร้อมที่แท้จริง ดังรายละเอียดในขั้นตอนต่าง ๆ ต่อไปนี้

3.3.1) การวิเคราะห์ SWOT และ TOW Matrix Analysis แนวคิดการวิเคราะห์โอกาสทางการตลาด หรือ SWOT ซึ่งย่อมาจาก Strengths, Weakness, Opportunities and Threat นั้น เป็นการระบุถึงจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และข้อจำกัด ซึ่งมีอิทธิพลต่อการกำหนดแผนการพัฒนากลุ่มอาชีพ มีรายละเอียด ดังนี้

(1) จุดแข็ง (Strengths) หมายถึง การวิเคราะห์การดำเนินงานภายใน เช่น การบริหาร การเงิน การตลาด การผลิต การวิจัยและพัฒนา เพื่อการพิจารณาถึงจุดแข็งของการดำเนินงานภายในกลุ่มอาชีพที่บรรลุความสำเร็จ และจะกำหนดกลยุทธ์ของกลุ่มอาชีพ โดยใช้ประโยชน์จากจุดแข็งจากการดำเนินงานภายในเหล่านี้

(2) จุดอ่อน (Weaknesses) หมายถึง การวิเคราะห์การดำเนินงานภายในด้านต่าง ๆ ได้แก่ การบริหาร การเงิน การตลาด การผลิต การวิจัย และพัฒนา ซึ่งกลุ่มอาชีพไม่สามารถกระทำได้ดี เพื่อพิจารณาถึงอุปสรรคที่มีต่อความสำเร็จของกลุ่ม ดังนั้น กลุ่มอาชีพจะประสบความสำเร็จได้ก็ต่อเมื่อกลุ่มอาชีพ ทำการกำหนดกลยุทธ์ที่สามารถลบล้าง หรือปรับปรุงจุดอ่อนของการดำเนินงานภายในเหล่านี้ให้ดีขึ้น

(3) โอกาส (Opportunities) หมายถึง สภาพแวดล้อมภายนอกที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานของกลุ่ม ดังนั้น กลุ่มอาชีพจะต้องคาดคะเนการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมภายนอก เช่น เศรษฐกิจ สังคม การเมือง เทคโนโลยี การพัฒนาของคอมพิวเตอร์ และไบโอเทคโนโลยี การเปลี่ยนแปลงของประชากร การเปลี่ยนแปลงค่านิยม และทัศนคติของพนักงาน และการแข่งขันจากต่างประเทศที่รุนแรงขึ้น เป็นต้น การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้อาจทำให้ความต้องการของลูกค้าเปลี่ยนไป จะทำให้ผลิตภัณฑ์ บริการ และกลยุทธ์ของกลุ่มอาชีพต้องเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย

(4) อุปสรรค (Threats) หมายถึง สภาพแวดล้อมภายนอกที่คุกคามต่อการดำเนินงานของกลุ่มอาชีพ สภาพแวดล้อมภายนอกเหล่านี้ ได้แก่ เศรษฐกิจ สังคม การเมือง เทคโนโลยี การแข่งขัน ความเข้มแข็งของคู่แข่ง อัตราดอกเบี้ย และราคาน้ำมันที่สูงขึ้น เป็นต้น

3.3.2) แนวทางการพัฒนากลุ่มอาชีพ การหาแนวทางในการพัฒนากลุ่มอาชีพโดยนำข้อมูลจากการประเมินศักยภาพแต่ละประเด็นมาพิจารณาพร้อมกับผลการวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาสและอุปสรรคของแต่ละกลุ่มอาชีพ โดยใช้เครื่องมือ TOWS Matrix Analysis เพื่อกำหนดกลยุทธ์และรูปแบบการพัฒนาการจัดการกลุ่มอาชีพ สามารถวิเคราะห์ได้ดังแผนภาพที่ 1

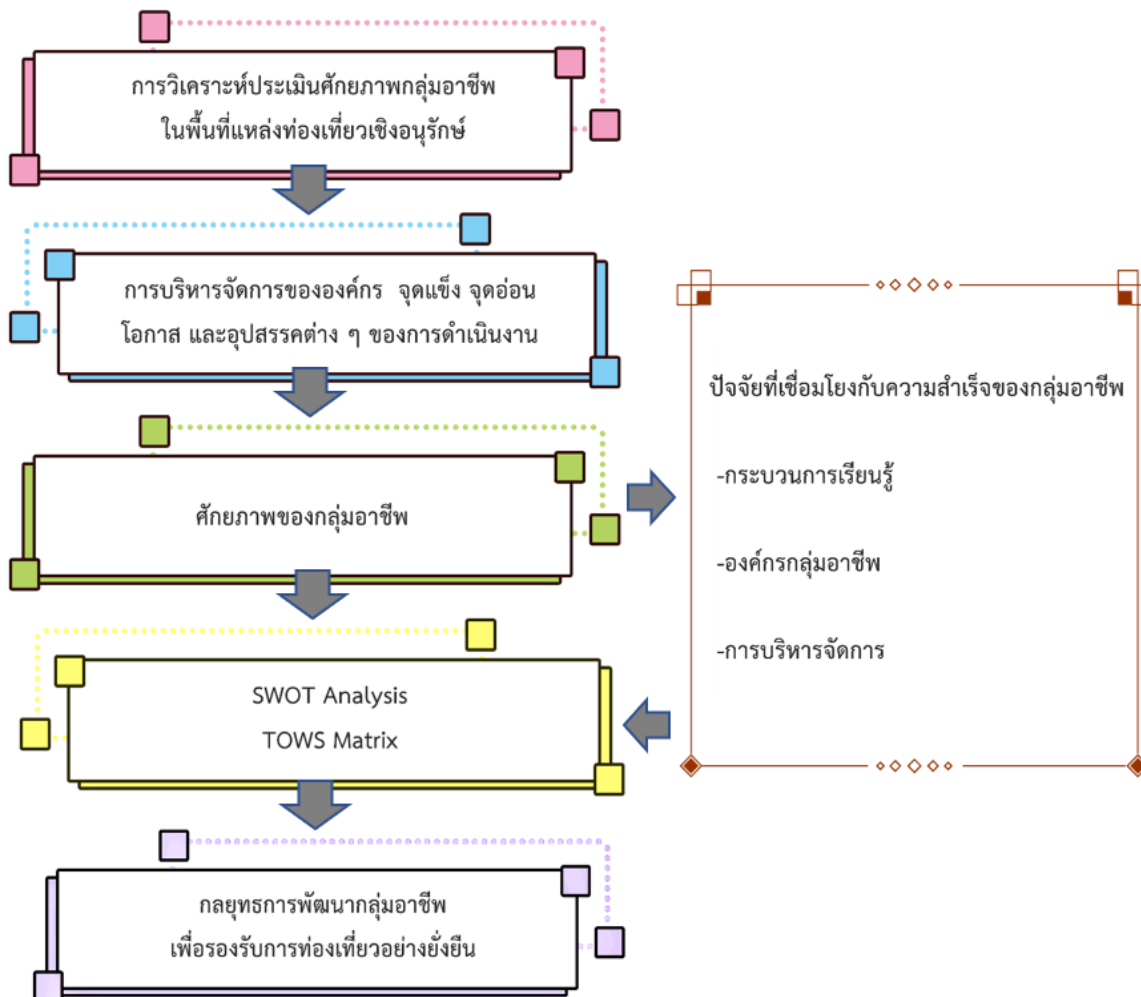
ปัจจัยภายใน ปัจจัยภายนอก	จุดแข็ง (Strengths)	จุดอ่อน (Weakness)
	S	W
โอกาส (Opportunities)	กลยุทธ์เชิงรุก (SO) ใช้จุดแข็งร่วมกับโอกาส	กลยุทธ์เชิงแก้ไข (WO) ใช้โอกาสลดจุดอ่อน
อุปสรรค (Threats)	กลยุทธ์เชิงรับ (ST) ใช้จุดแข็งรับมืออุปสรรค	กลยุทธ์เชิงป้องกัน (WT) แก้ไขจุดอ่อนและเลี่ยงอุปสรรค
T		

แผนภาพที่ 1 เครื่องมือ TOWS Matrix Analysis

3.3.3) จากผลการวิเคราะห์จุดแข็ง (Strengths) จุดอ่อน (Weaknesses) โอกาส (Opportunities) และอุปสรรค (Threats) เพื่อประกอบการตัดสินใจกำหนดรูปแบบการพัฒนาและแผนการดำเนินงานได้อย่างเหมาะสมกับความพร้อม สภาพที่แท้จริง กลุ่มอาชีพต้องมีความเข้าใจความต้องการที่แท้จริงของตนเอง จุดอ่อนที่จะต้องได้รับการพัฒนา จุดแข็งหรือเป็นจุดเด่นของตนที่หากได้รับการส่งเสริมและพัฒนาจะสามารถส่งผลให้เกิดผลลัพธ์ในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการลดรายจ่าย การเพิ่มรายได้ หรือการขยายโอกาสในด้านต่างๆ แก่กลุ่มอาชีพต่อไป

กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการทบทวนทฤษฎี แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาแผนการพัฒนาเพื่อรองรับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของกลุ่มอาชีพ อำเภอนองเรือ จังหวัดขอนแก่น ผู้วิจัยได้นำแนวทางการประเมินศักยภาพกลุ่มอาชีพ ซึ่งพัฒนาขึ้นจากกรมส่งเสริมการเกษตร และสถาบันเพิ่มผลผลิต ตามแนวทางการจัดการคุณภาพโดยรวม (Total Quality Management) การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (SWOT Analysis) และกลยุทธ์ TOWS Matrix ซึ่งมีอิทธิพลต่อการกำหนดแผนการพัฒนากลุ่มอาชีพ ตามกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

แผนภาพที่ 2 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยแบ่งการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งในส่วนของการประเมินศักยภาพของกลุ่มอาชีพตำบลบ้านผือ อำเภอนองเรือ จังหวัดขอนแก่น และปัจจัยเชื่อมโยงที่เอื้อต่อการจัดการกลุ่มอาชีพ ก่อนที่จะนำผลการวิเคราะห์ไปใช้ประกอบการจัดทำแผนการพัฒนากลยุทธ์การจัดการกลุ่มอาชีพเพื่อรองรับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ดังนี้

1. ศักยภาพของกลุ่มอาชีพตำบลบ้านผือ อำเภอนองเรือ จังหวัดขอนแก่น

จากข้อมูลศักยภาพกลุ่มอาชีพทั้ง 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มทำดอกไม้ประดิษฐ์ กลุ่มผลิตภัณฑ์ปลาแปรรูป และกลุ่มปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ ผู้วิจัยประเมินศักยภาพโดยแบบประเมินที่พัฒนาขึ้นจากกรมส่งเสริมการเกษตร ซึ่งรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์สมาชิกและประธานกลุ่ม และประเมินตามเกณฑ์ ทำให้ทราบระดับความเข้มแข็งและผลลัพธ์ของการดำเนินงานกลุ่มอาชีพ ซึ่งจะสามารถวางแผนพัฒนาได้ตามความพร้อมของแต่ละกลุ่มอาชีพ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แบบสรุปผลการประเมินศักยภาพกลุ่มอาชีพ ตำบลบ้านผือ อำเภอนองเรือ จังหวัดขอนแก่น

ประเด็น	กลุ่มผลิตภัณฑ์ปลาแปรรูป			กลุ่มดอกไม้ประดิษฐ์			กลุ่มปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ		
	ระดับการประเมินผล			ระดับการประเมินผล			ระดับการประเมินผล		
	ดี	ปานกลาง	ปรับปรุง	ดี	ปานกลาง	ปรับปรุง	ดี	ปานกลาง	ปรับปรุง
ส่วนที่ 1 การประเมินกระบวนการ									
1. ทิศทางกลุ่มอาชีพ	●				●		●		
2. การวางแผนดำเนินงานของกลุ่มอาชีพ	●					●		●	
3. การบริหารการตลาด	●					●			●
4. การจัดการความรู้และข้อมูลข่าวสาร		●			●			●	

5. การบริหาร สมาชิกกลุ่มอาชีพ	●	●	●
6. กระบวนการ จัดการสินค้าและ บริการ	●	●	●
ส่วนที่ 2 การประเมินผลลัพธ์			
7. ผลลัพธ์การ ดำเนินงานกลุ่ม			
- มีคุณภาพชีวิตดี พึ่งตนเองได้	●	●	●
ผลการ ประเมินศักยภาพ	2.71 =ดี	1.71=ปานกลาง	2.14=ปานกลาง
ที่มา : จากการคำนวณ			

จากตารางที่ 1 พบว่ากลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์ปลาแปรรูปมีผลการประเมินศักยภาพ 2.71 อยู่ในระดับดี ส่วนกลุ่มอาชีพดอกไม้ประดิษฐ์ และกลุ่มปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพได้คะแนนระดับปานกลางที่ 1.71 และ 2.14 ตามลำดับ

2. ปัจจัยเชื่อมโยงที่เอื้อต่อการจัดการกลุ่มอาชีพ

โดยการใช้การวิเคราะห์ในเชิงปริมาณ ด้วยวิธีการวิเคราะห์ถดถอยพหุแบบเชิงชั้น รวมทั้งทดสอบสมมติฐานที่กำหนดไว้ ทำการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ โดยการจำแนกตัวแปรอิสระ หรือปัจจัยอิทธิพลออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กระบวนการเรียนรู้ การบริหารจัดการ และองค์กรกลุ่มอาชีพซึ่งกำหนดให้

1) กลุ่มปัจจัยกระบวนการเรียนรู้ เป็นเชิงชั้นที่ 1 ประกอบด้วย การจัดกิจกรรมขึ้นในกลุ่มอาชีพและการมีส่วนร่วมของประชาชน

2) กลุ่มปัจจัยกระบวนการบริหาร/จัดการ เป็นเชิงชั้นที่ 2 ประกอบไปด้วย การเพิ่มศักยภาพและความสามารถของสมาชิก เพิ่มรายได้ และชุมชนได้รับผลประโยชน์

3) กลุ่มปัจจัยองค์กรกลุ่มอาชีพ เป็นเชิงชั้นที่ 3 โดยนำเข้าสู่สมการเป็นเชิงชั้นสุดท้าย ปัจจัยกลุ่มนี้ประกอบด้วย การรู้จักองค์กรกลุ่มอาชีพของประชาชนในชุมชน และความพอใจในองค์กร

ตารางที่ 2 การวิเคราะห์ถดถอยพหุแบบเชิงชั้น (Hierarchical Regression Analysis) ศักยภาพของกลุ่มอาชีพ ตำบลบ้านผือ อำเภอนองเรือ จังหวัดขอนแก่น

ตัวแปรอิสระ	เชิงชั้นที่		
	ชั้นที่ 1	ชั้นที่ 2	ชั้นที่ 3
ตัวแปรด้านกระบวนการเรียนรู้			
การร่วมทบทวนผลการดำเนินงาน	0.043 (0.349)	0.166 (1.018)	0.106 (0.539)
การจัดการความรู้ขององค์กร	0.650 (5.274)***	0.537 (3.036)**	0.592 (2.873)*
การจัดทำแผนอย่างมีส่วนร่วม	0.238 (1.092)	0.434 (1.429)	0.370 (1.099)
กระบวนการบริหารจัดการ			
การบริหารจัดการกระบวนการผลิต		0.052 (0.284)	0.038 (0.192)
กระบวนการจัดการสินค้า		-0.051 (-0.252)	-0.046 (-0.190)
การพัฒนาคุณภาพชีวิตของสมาชิก		0.075 (1.393)	0.071 (1.229)
ชุมชนได้รับผลประโยชน์		-0.221 (-1.329)	-0.187 (-1.017)

ตารางที่ 2 การวิเคราะห์ถดถอยพหุแบบเชิงชั้น (Hierarchical Regression Analysis) ศักยภาพของกลุ่มอาชีพ ตำบลบ้านผือ อำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น (ต่อ)

ตัวแปรอิสระ	เชิงชั้นที่		
	ชั้นที่ 1	ชั้นที่ 2	ชั้นที่ 3
องค์กร			
ความเชื่อมั่นในผู้นำและการมีขวัญกำลังใจของสมาชิก			0.063 (0.397)
ความพอใจในองค์กร			-0.058 (-0.564)
ค่าคงที่	0.540 (3.307)**	0.519 (3.004)**	0.543 (2.898)*
R²	0.811	0.847	0.852
SEE	0.267	0.273	0.289
F	25.760	11.052	7.687

* หมายถึง มีนัยสำคัญ ณ ระดับสำคัญทางสถิติเท่ากับ .05

** หมายถึง มีนัยสำคัญ ณ ระดับสำคัญทางสถิติเท่ากับ .01

*** หมายถึง มีนัยสำคัญ ณ ระดับสำคัญทางสถิติเท่ากับ .001

จากตารางที่ 2 การศึกษาความสัมพันธ์ของกลุ่มตัวแปร ได้แก่ กระบวนการเรียนรู้ กระบวนการบริหารจัดการ และองค์กร กับศักยภาพของกลุ่มอาชีพ ซึ่งมีทั้งหมด 9 ตัวแปร คือ การร่วมทบทวนผลการดำเนินงาน การจัดการความรู้ขององค์กร การจัดทำแผนอย่างมีส่วนร่วม การบริหารจัดการกระบวนการผลิต กระบวนการจัดการสินค้า การพัฒนาคุณภาพชีวิตของสมาชิก ชุมชนได้รับผลประโยชน์ ความเชื่อมั่นในผู้นำ และการมีขวัญกำลังใจของสมาชิก และความพอใจในองค์กร พบว่า มีเพียงตัวแปรการจัดการความรู้ขององค์กรที่มีความสัมพันธ์กับศักยภาพของกลุ่มอาชีพอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ทำการทดสอบในการวิเคราะห์เชิงชั้นที่ 1 2 และ 3 เท่านั้น โดยตัวแปรการจัดการความรู้ขององค์กร มีความสัมพันธ์กับศักยภาพของกลุ่มอาชีพอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และมีความสัมพันธ์กับศักยภาพของกลุ่มอาชีพในทิศทางเดียวกัน ดังตารางที่ 2

3. แนวทางการพัฒนากลยุทธ์การจัดการกลุ่มอาชีพ

ผลการศึกษาแนวทางการพัฒนากลยุทธ์การจัดการกลุ่มอาชีพ โดยวิเคราะห์ ประมวลผลจากการมีส่วนร่วมของชุมชน และข้อมูลจากการประเมินศักยภาพของกลุ่มอาชีพ ผู้วิจัยจึงได้ผลสรุปการวิเคราะห์ SWOT และ TOWS Matrix ได้ผลโดยสรุป ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 กลยุทธ์ TOWS Matrix จากการวิเคราะห์ SWOT ตำบลบ้านผือ อำเภอนองเรือ จังหวัดขอนแก่น

ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก	O	T
	1. ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยว	1. มีนักท่องเที่ยวน้อยมีรายได้เพิ่มไม่มากนัก
S	SO	ST
1. มีแหล่งท่องเที่ยวสวยงาม มีจุดชมวิว เช่น ถ้ำเจ็ย, วัดเก็ง, วัดฝายพญานาค, อุทยานแห่งชาติน้ำพอง และภูพานคำ เป็นต้น 2. บุญประเพณี 12 เดือนโดยเฉพาะบุญบั้งไฟล้น 3. มีหน่วยงานให้การสนับสนุน เช่น ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนตามอัยาศัย องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านผือ มหาวิทยาลัยขอนแก่น โรงเรียน 4. มีที่พักสำหรับนักท่องเที่ยวจำนวน 3 หลังพักได้ 15 คน 5. มีวัตถุดิบในการผลิตสินค้า	1. จัดการท่องเที่ยวแบบสัมผัสวิถีชีวิตชนบท (Home stay)	1. จัดการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว 2. พัฒนามาตรฐานการจัดการที่พักเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว
W	WO	WT
1. สภาพภูมิทัศน์ของหมู่บ้านไม่สะอาดสวยงาม 2. มีการใช้สารเคมีทำการเกษตร 3. ไม่มีระบบจัดการด้านสุขาภิบาล เช่น การจัดการขยะ และน้ำเสีย 4. รวมกลุ่มในการทำงานไม่ได้ทำให้ขาดความต่อเนื่องในการทำงานกลุ่ม (ไม่มีตลาดรองรับ, ไม่มีงบในการทำงาน, ไม่รู้จักวิธีการติดต่อหาตลาด, แหล่งจำหน่าย) 5. กลุ่มอาชีพมีปัญหาด้านการตลาด 6. ชุมชนยังไม่รู้จักและไม่มีการประชาสัมพันธ์จุดท่องเที่ยวในตำบลบ้านผือ	1. จัดระบบการเรียนรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นและปราชญ์ชาวบ้านถ่ายทอดความรู้ให้เยาวชน 2. พัฒนาความรู้การจัดการท่องเที่ยวแบบ Home Stay และการจัดการกลุ่มอาชีพ 3. ปรับภูมิทัศน์พัฒนาระบบสุขาภิบาล	ไม่มี

ตารางที่ 4 แผน/โครงการการพัฒนากลุ่มอาชีพเพื่อรองรับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ตำบลบ้านผือ อำเภอนองเรือ จังหวัดขอนแก่น

ที่	โครงการ / กิจกรรม	วัตถุประสงค์	เป้าหมาย(ผลผลิตโครงการ)	ตัวบ่งชี้การประเมินสัมฤทธิ์ผล	แหล่งข้อมูล
1	โครงการการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยว และการจัดการที่พักแรมแบบสัมผัสวัฒนธรรมชนบท	- เพื่อเพิ่มความรู้ในการนำเที่ยว - เพื่อเพิ่มความรู้ในการจัดการบริหารจัดการที่พักแรมแบบสัมผัสวัฒนธรรมชนบท	กลุ่มสามารถจัดการท่องเที่ยว และการบริหารจัดการที่พักแรม แบบ สัมผัสวัฒนธรรมชนบท	1.ระดับความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมโครงการฯ 2. มีแนวคิดในการจัดการท่องเที่ยว การบริหารจัดการที่พักแรมแบบสัมผัสวัฒนธรรมชนบท (Home stay)	-แบบสอบถาม -แบบบันทึกของผู้จัด
2	โครงการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของที่ระลึก	-เพื่อพัฒนาวัสดุในชุมชนเป็นของที่ระลึกที่สะท้อนอัตลักษณ์ของชุมชน	-เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนให้เป็นของที่ระลึก	1.ของที่ระลึกที่แสดงอัตลักษณ์ของชุมชน อย่างน้อย 1 ชิ้น	-แบบสอบถาม -แบบบันทึกของผู้จัด
3	โครงการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนของกลุ่มอาชีพ	-เพื่อเพิ่มความรู้และทักษะทางการตลาด -เพื่อพัฒนาตราสินค้าและบรรจุภัณฑ์	-กลุ่มอาชีพสามารถพัฒนารูปแบบสินค้า ชุมชนให้หลากหลาย และเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้า	1.ระดับความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมโครงการฯ 2. มีตราสินค้าและบรรจุภัณฑ์ อย่างน้อย 2 ชิ้น	-แบบสอบถาม -แบบบันทึกของผู้จัด

4 โครงการ ประชาสัมพันธ์	-เพื่อเผยแพร่ ข้อมูลข่าวสาร ด้านการ ท่องเที่ยว	เพิ่มจำนวน นักท่องเที่ยวที่เดินทาง มาเที่ยวยังแหล่ง ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์	1. จำนวนสื่อที่ใช้ในการประ -แบบสอบถาม 2. ร้อยละของการรับรู้ -แบบบันทึกของผู้จัด ข่าวสารจากสื่อที่ใช้ ประชาสัมพันธ์ 3. จำนวนนักท่องเที่ยวที่ เดินทางมาเที่ยวยังแหล่ง ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
----------------------------	---	---	--

การนำโครงการสู่การปฏิบัติ

ผู้วิจัยได้นำจุดอ่อนที่มีโอกาสพัฒนามาดำเนินการโครงการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการด้านการจัดการท่องเที่ยวแบบสัมผัสวิถีชีวิตชนบท (Home stay) การทำของที่ระลึกจากหญ้าคา (เป็นเรือนแพ) รวมถึงจัดเวทีชุมชนเพื่อระดมสมองในการพัฒนาตราสินค้า และบรรจุภัณฑ์ ดังนี้

(1) พัฒนาผลิตภัณฑ์และการผลิตของกลุ่มอาชีพที่แสดงถึงอัตลักษณ์ของตำบลบ้านผือ เป็นของที่ระลึกเพื่อการท่องเที่ยว สร้างลักษณะเด่นให้กับแหล่งท่องเที่ยว และสามารถพัฒนาการท่องเที่ยวแบบสัมผัสวัฒนธรรมชนบท (Home stay) เช่น เรือที่ทำมาจากไม้ไผ่ในหมู่บ้าน

(2) จัดระบบการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และปราชญ์ชาวบ้านให้กับเยาวชนในท้องถิ่น รวมทั้งการจัดอบรมมัคคุเทศก์น้อยเพื่อรองรับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

(3) พัฒนาความรู้ในการจัดการกลุ่มอาชีพ เทคนิคทางการตลาด การพัฒนาการบรรจุภัณฑ์และเครื่องหมายการค้า เพื่อให้การรวมกลุ่มอาชีพมีความเข้มแข็ง และสามารถพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อรองรับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

โดยผลการพัฒนาบรรลุเป้าหมายตามตัวชี้วัดการประเมินผลสัมฤทธิ์เบื้องต้น กล่าวคือ ได้ของที่ระลึกเป็นเรือนแพที่ผลิตจากต้นผือซึ่งเป็นวัสดุที่มีมากในชุมชน และตราสินค้า 2 ชนิด คือ ส้มไข่ปลา และแจวบอง โดยกลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจมากที่สุด เฉลี่ยร้อยละ 68.92 มีความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนเพิ่มขึ้นมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 80 ส่วนการพัฒนาของที่ระลึก กลุ่มตัวอย่างมีความรู้ความเข้าใจทางด้านวิชาการมากที่สุดเพิ่มขึ้น คิดเป็นร้อยละ 50 มีความรู้ความเข้าใจด้านโฮมสเตย์เพิ่มขึ้นในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 50 โดยภาพรวมกลุ่มอาชีพสามารถนำความรู้และทักษะไปใช้ปฏิบัติจริงได้ และมีความต้องการให้จัดกิจกรรมพัฒนาอาชีพอย่างต่อเนื่องและครบวงจร

อภิปรายผลการวิจัย

การดำเนินการแผนการพัฒนาเพื่อรองรับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของกลุ่มอาชีพ อำเภอนองเรือ จังหวัดขอนแก่น ใช้แนวทางการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ซึ่งมีหลักสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนและกลุ่มอาชีพ สร้างความรู้และทำความเข้าใจกับสภาพการณ์ที่ปรากฏอยู่ รวมทั้งเปิดพื้นที่ให้เรียนรู้และแก้ไขปัญหาาร่วมกันระหว่างหลายฝ่าย ดังเช่นที่ (วรรณดี สุทธิสารกร, 2557 : 13-15) กล่าวว่า จะต้องปรับปรุงความสามารถและพัฒนาศักยภาพของชาวบ้านไปพร้อม ๆ กับความเคารพต่อภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่น ตลอดจนระบบการสร้างความรู้ให้แก่ชุมชน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ (ทิพย์สุดา พุฒจร และคณะ 2556 : 1-13) เรื่อง “การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน เพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาชุมชนสลักคอก จังหวัดตราด” ซึ่งศึกษาสภาพและศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ผลการดำเนินงานพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน และพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน เพื่อพัฒนาชุมชนสลักคอกอย่างยั่งยืนด้วยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมกับคณะกรรมการบริหารชมรมนำเที่ยวพื้นบ้านสลักคอก โดยคณะผู้วิจัยร่วมกับชมรมได้ดำเนินงานพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวได้แก่ กิจกรรมพัฒนา การบริหารจัดการชมรม การทดลองจัดการที่พักในชุมชน และการกระตุ้นจิตสำนึกรักษาสีสิ่งแวดล้อม แก่คนในชุมชน และมีการพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อพัฒนาชุมชนสลักคอกอย่างยั่งยืน

จากข้อมูลศักยภาพกลุ่มอาชีพทั้ง 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มทำดอกไม้ประดิษฐ์ กลุ่มผลิตภัณฑ์ปลาแปรรูป และกลุ่มปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ พบว่ากลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์ปลาแปรรูปมีศักยภาพอยู่ในระดับดี ส่วนกลุ่มอาชีพอื่นๆ ได้คะแนนระดับปานกลาง และเมื่อศึกษาความสัมพันธ์ของกลุ่มตัวแปรในปัจจุบันเชื่อมโยงที่เอื้อต่อการจัดการกลุ่มอาชีพ พบว่าตัวแปรการจัดการความรู้ขององค์กรมีความสัมพันธ์กับศักยภาพของกลุ่มอาชีพอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และมีความสัมพันธ์กับศักยภาพของกลุ่มอาชีพในทิศทางเดียวกัน สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง “การพัฒนา กลุ่มอาชีพแบบมีส่วนร่วมสู่กลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลบ้านแก้ง อำเภอมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว” (วุฒิชัย สายบุญจวง และ สมทรง บรรจงธิดาทนงค์, 2564 : 91-104) และงานวิจัยเรื่อง “การพัฒนา ศักยภาพการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดขอนแก่น” (รัชดา ภักดียิ่ง, 2563 : 175-189) ผลการวิจัยด้านความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านการจัดการความรู้และประสิทธิภาพการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนอยู่ในระดับมาก รองลงมาคือด้านการบริหารจัดการ ด้านผู้นำ ด้านการจัดการ ด้านการตลาด ด้านระบบการเงินและการจัดสรรรายได้ ด้านการบริหารสมาชิกและการมีส่วนร่วม และเสนอแนวทางการพัฒนา ศักยภาพการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนด้านการจัดการและการมีส่วนร่วมของสมาชิกไว้ กล่าวคือ ควรส่งเสริมให้เข้าร่วมอบรมสัมมนาและศึกษาดูงานชุมชนอื่น ๆ เพื่อพัฒนาตนเองและกลุ่ม มีการประชุม แลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับการดำเนินงาน อบรมวิชาชีพและทักษะในการทำงานให้กับสมาชิก มีการนำ

ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการความรู้เพื่อส่งเสริมการผลิตสินค้าและบริการ ซึ่งผลการศึกษาเป็นไปในแนวทางเดียวกัน

สำหรับแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน จำเป็นต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชน ตั้งแต่ร่วมวางแผน ปฏิบัติการ ไปจนถึงร่วมประเมินผล และคำนึงถึงระเบียบและข้อกำหนดจากภาครัฐทั้งในด้านการวางแผนบริหารจัดการ และคงอัตลักษณ์รูปแบบวิถีชีวิตของคนในชุมชน รวมถึงการรักษาความพอใจของนักท่องเที่ยวไว้ได้ การกระจายรายได้สู่ชุมชนอย่างทั่วถึง และได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณจากองค์กรบริหารในท้องถิ่น ภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง “แนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของเกาะช้าง จังหวัดตราด” (ขวลีย์ ณ ถลาง, 2564 : 25-37) และ “แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาชุมชนบ้านห้วยหญ้าเครือ อำเภอน้ำหนาว จังหวัดเพชรบูรณ์” (ทิวารณ ศิริเจริญ กันหา, 2563 : 100-111) ซึ่งศึกษาบริบทด้านการท่องเที่ยวชุมชนบ้านห้วยหญ้าเครือ ศึกษาการมีส่วนร่วมด้านการท่องเที่ยวของคนในชุมชนบ้านห้วยหญ้าเครือ และเสนอแนะแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนชุมชนบ้านห้วยหญ้าเครือ อำเภอน้ำหนาว จังหวัดเพชรบูรณ์ ผลการวิจัยมีความเชื่อมโยงด้านแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ได้แก่ สร้างความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชนในการส่งเสริมภาพลักษณ์ของการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวที่หลากหลาย และสนับสนุนการท่องเที่ยวโดยชุมชน เน้นการขายเอกลักษณ์ของชุมชน เป็นไปในแนวทางเดียวกับแนวทางการพัฒนากลุ่มอาชีพเพื่อรองรับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน อำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น

ข้อเสนอแนะ

1. องค์กรบริหารส่วนตำบลนราขการอื่นที่เกี่ยวข้องควรมีการส่งเสริมให้ประชาชนมีการบริหารจัดการความรู้ และภูมิปัญญาท้องถิ่น การรวมกลุ่มกันประกอบอาชีพเสริม นอกจากนั้นควรเป็นผู้สนับสนุนกลุ่มอาชีพในการเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับกลุ่มอาชีพอื่น และการเดินทางไปศึกษาดูงานตามแหล่งเรียนรู้ต่างๆ เพื่อให้ได้ความรู้ที่จะนำมาพัฒนาการดำเนินการของกลุ่มอาชีพ

2. ควรมีการส่งเสริมให้กลุ่มอาชีพที่พัฒนา สร้างเครือข่าย เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้วิสาหกิจชุมชน

3. ควรมีการศึกษาเจาะลึกในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มอาชีพที่มีความเข้มแข็ง เพื่อพัฒนาให้เป็นอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อมต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กรมการพัฒนาชุมชน. (2560). แนวทางการจัดตั้งและพัฒนากลุ่มอาชีพ. *ออนไลน์*. สืบค้น 15 มกราคม 2565. แหล่งที่มา: <https://krabi.cdd.go.th/uploads/sites/2021/06>
- กรมส่งเสริมการเกษตร. (2548). *คู่มือการประเมินศักยภาพวิสาหกิจชุมชน*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขานุการคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน.
- ชวลีย์ ณ ถลาง. (2564). แนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของเกาะช้าง จังหวัดตราด. *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์*. 15 (1), 25-37.
- ทิพย์สุดา พุฒจรัส. (2556). การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาชุมชนสลักคอก จังหวัดตราด. *วารสารศิลปศาสตร์มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์*. 5 (2), 1-13.
- ทิววรรณ ศิริเจริญ กันหา. (2563). แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาชุมชนบ้านห้วยหญ้าเครือ อำเภอน้ำหนาว จังหวัดเพชรบูรณ์. *วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์ (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)*. 10(3), 100-111.
- รัชดา ภักดิ์ยิ่ง. (2563). การพัฒนาศักยภาพการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดขอนแก่น. *Journal of Buddhist Educational and Research*. 6 (1), 175-189.
- วรรณดี สุทธิธรากร. (2557). *การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม และกระบวนการทางสำนึก*. กรุงเทพมหานคร: ศยามสำนักพิมพ์.
- วุฒิชัย สายบุญจวง และสมทรง บรรจงธิดาทน. (2564). การพัฒนากลุ่มอาชีพแบบมีส่วนร่วมสู่กลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลบ้านแก่ง อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์วไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์*. 16 (2), 91-104.
- ศูนย์วิจัยกสิกรไทย. (2564). หากโควิดไม่ระบาดซ้ำหนัก ตลาดไทยเที่ยวไทยจะกลับเข้าสู่เส้นทางการฟื้นตัว. *ออนไลน์*. สืบค้นเมื่อ 16 มกราคม 2565. แหล่งที่มา: <https://www.kasikornresearch.com/th/analysis/k-econ/business/Pages/Thai-Travel-Thai-z3284.aspx>
- สมาคมธุรกิจท่องเที่ยวในประเทศ. (2564) การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainable Tourism). *ออนไลน์*. สืบค้นเมื่อ 16 มกราคม 2565. แหล่งที่มา: <https://www.adt.or.th/page/sustainable-tourism/en>
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2564). การจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. *ออนไลน์*. สืบค้นเมื่อ 15 มกราคม 2565. แหล่งที่มา: <https://www.nesdc.go.th/main.php?filename=plan13>